

**НАФТАВАЯ РАКА
Ў СТАЛЁВЫХ БЕРАГАХ**
Стар. 2.

**АВАНГАРД —
МАСТАЦТВА НА
МЕЖАХ МАСТАЦТВА**
Стар. 3.

**Мікалай ТАРАНДА:
«ЦЭНТР СУСВЕТУ ТАМ, ДЗЕ Я»**
Стар. 4.



**«АРФЕЙ ВЯРТАЕ ЭЎРЫДЫКУ».
ДА ТВОРЧАГА ПАРТРЭТА**
Сяргея ЗАКОННІКАВА
Стар. 5, 7.

СЯБРОЎСКІЯ СУВЯЗІ

**ЛЕПЕЛЬСКІЯ МАЙСТРЫ
Ў РЫЗЕ**
Стар. 6.



«БОГУ ЛЕПШ НЕ ПРЫСЯГАЦЬ».
АПАВЯДАННЕ
Леаніда МАРАКОВА

ДЗЕВЯЦІГАДОВЫ ІКАНАПІСЕЦ
Стар. 7.

ДЗІЦЯЧАЯ ЧЫТАНКА
Стар. 8.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

21 кастрычніка 1999 года
Цана 40 000 рублёў

№ 42 (2652)

Штогоднівая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі
Выдаецца з 1955 г.

ЮБІЛЕІ

ІНСТЫТУТУ ГІСТОРЫІ — 70 ГАДОЎ



15 кастрычніка споўнілася 70 год з дня заснавання адной з найважнейшых навуковых устаноў краіны — Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, які ўзнік на базе некалькіх кафедраў адпаведнага профілю. У той перыяд ішло станаўленне беларускай дзяржавы, і пытанне пра тое, хто мы ёсць і адкуль будзем, набывала асаблівае гучанне і значэнне. З першых дзён утварэння інстытута вучоныя, а сярод іх былі найвыдатныя спецыялісты, сапраўдныя "зоркі", разгарнулі даследаванні па ўсіх перыядах гісторыі Беларусі. І сёння іх важкі ўклад у айчынную і сусветную навуку з поўным правам можна назваць сапраўды неацэнным, асабліва, калі ўлічыць, у якіх складаных умовах даводзілася працаваць. Семдзiesiąт год — імгненне ў гісторыі і доўгі, нярэдка цяжкі шлях у жыцці людзей. Аб'яднаць, зраўнаважыць і сучаснасць — адна з задач гісторыкаў. Паспехаў ім!

(Артыкул да сямідзесяцігоддзя Інстытута гісторыі НАНБ чытайце ў наступным нумары нашай газеты).

НА ЗДЫМКАХ: дырэктар Інстытута гісторыі М. КАСЦЮК адкрывае мемарыяльную дошку на будынку ў Мінску ў сувязі са 110-годдзем з дня нараджэння У. Ігнатюскага. Тут у 1920-я гады размяшчаўся Інстытут беларускай культуры; выданні, падрыхтаваныя ў апошні час супрацоўнікамі інстытута.



ФЕРМЕРСКАЯ СЯМ'Я



Сем гадоў вядзе сваю справу фермерская сям'я Панкрата Брынкука. Але толькі два гады назад вызначылася спецыялізацыя гэтай невялікай гаспадаркі з Лагойскага раёна Мінскай вобласці. Акселерацыйнае трусаводства прыцягнула ўвагу фермера. Гэты метады развядзення жывёл базіруецца на кругласутачным безнарматыўным кармленні пры дапамозе кармушак-аўтаматаў. Эканамічная выгада развядзення пушыстага звярка падобным метадам ужо дае вынікі. Экалагічна

чыстае дыетычнае мяса трусой карыстаецца нязменным попытам у насельніцтва, яго ахвотна купляюць і для харчавання ў дзіцячых садах, санаторыях, рэстаранах.

Панкрат Панкратавіч расшырае сваю міні-ферму і збіраецца павялічыць яе ў некалькі разоў. У яго планах давесці пагалоўе трусой да пяці тысяч.

НА ЗДЫМКАХ: Панкрат БРЫНЧУК у сябе на ферме; фермерская сям'я БРЫНЧУКОЎ.



АНШЛАГ



Таццяна БАНДАРЧУК: «ЦЫРК І СМЕХ — ЛЕПШЫЯ ЛЕКІ АД СУМУ»

Мы ідзем у цырк са сваімі дзецьмі, каб бачыць іх ішчлівыя твары. Мы ведаем: там будучы, як заўсёды, клоуны, акрабаты, музыка. Там будзе смех і радасць.

Сёлета Беларускі цырк распачаў свой сорок першы сезон. Яго адкрылі артысты славуэтага маскоўскага цырка імя Юрыя Нікуліна, якія прывезлі ў Мінск новую праграму "Зоркі сус-

ветнага цырка". Мы ўбачым дрэсіраваных мядзведзяў, сабак, магічныя ілюзіі, акрабаты. Гонар праграмы — марскія левы. Заслужаныя артысты Расіі Васіль і Таццяна Цімчанкі, якія працуюць з гэтымі жывёламі, з'яўляюцца адзінымі ў свеце дрэсіроўшчыкамі камандорскіх сівучоў. Лічыцца, што з-за іх буйных памераў (вага дасягае пай-

тары тоны) з імі больш цяжка працаваць, чым з іншымі марскімі левамі.

У дырэктара і мастацкага кіраўніка мінскага цырка Таццяны Бандарчук з маскоўскім цыркаў даўня сувязі. Менавіта там шмат гадоў працавала знакамітая акрабатка Таццяна Бандарчук. Наш карэспандэнт гутарыць з дырэктарам мінскага цырка.

— Беларускі цырк — адзін з лепшых у СНД. Я б сказала, што пасля маскоўскага гэта цырк нумар два. У Мінск любяць прыязджаць артысты, у нас прэстыжна выступаць. Сёння нават самыя буйныя цыркы Расіі адчуваюць дэфіцыт глядача. У нас жа так-га няма. Прадстаўленні ў мінскім цырку праходзяць заўсёды пры поўнай зале.

(Заканчэнне на 8-й стар.)



ЭКАНОМІКА



НАФТАВАЯ РАКА

Ў СТАЛЁВЫХ БЕРАГАХ

Беларусь не Кувейт. Уласнай нафты не хапае для загрузкі двух нафтаперапрацоўчых заводаў, прадпрыемстваў нафтахіміі. Сыравіну для іх работы даводзіцца набываць у Расіі. Паступае яна ў асноўным па магістральнаму трубаправоду, пабудаванаму ў 1964 годзе для паставак савецкай нафты з промыслаў Татарыі і Куйбышаўскай вобласці ў Польшчу, Венгрыю, ГДР, Чэхаславакію і названаму з меркаванняў ідэалогіі незвычайна для падобных збудаванняў — «Дружба».

На карце Беларусі да апошняга часу гэта нафтовая рака ў сталёвых берагах не была пазначана з-за сакрэтнасці. А працягнулася яна на 679 кіламетраў з усходу на захад праз усю краіну, перасякаючы сотні разоў аўтамабільныя дарогі і чыгункі, рэкі і каналы, непраходныя балоты. Тады ж, у 1964 годзе, для абслугоўвання магістральнага газавода было створана гомельскае прадпрыемства транспарту нафты «Дружба».

Як паведаміў яго дырэктар Аляксей Касцючэнка, сёння праз нафтаправод прапампоўваецца амаль столькі ж нафты, як і ў лепшыя гады, — каля палавіны экспартных аб'ёмаў расійскай нафты. Гэты нафтавы паток — 180 тысяч тон у суткі — у Мазыры раздвойваецца: адна труба ідзе на Украіну і далей у Славакію, Чэхію, Венгрыю, другая — у Польшчу і Германію.



— Мы, — тлумачыць дырэктар, — па сутнасці, звычайная транспартная арганізацыя, якая прымае груз па колькасці і якасці на ўваходзе і здае яго без страт і зніжэння якасных характарыстык на выхадзе, беручы за сваю работу адпаведную плату. Прыцягальнасць гэтага напрамку для расійскіх экспартэраў несумненна, таму мы ставім задачу — павялічыць аб'ём прапампоўкі нафты, што азначае павелічэнне вальютнай выручкі дзяржавы.

Распрацавана і пачала ажыццяўляцца праграма тэхнічнага пераўзбраення магістральных нафтаправодаў «Дружба», разлічаная да 2005 года.

Прымаемыя меры, несумненна, адаб'юцца на прыцягальнасці беларускага транспартнага калідора, дазваляць павялічыць прапускную здольнасць нафтаправода. Дарэчы, найбольшае велічыня яе лімітуецца магчымасцямі польскага ўчастка — 42,5 мільёна тон. У 1999 годзе, згодна з дагаворам з расійскай кампаніяй «Транснафта», плануецца прапампаваць 37 мільёнаў тон, а ў наступным,



2000 годзе, выйці на ўзровень 40 мільёнаў тон.

Адкуль жа возьмуцца дадатковыя аб'ёмы нафты? Мяркуюцца, што яны з'явяцца пасля завяршэння будаўніцтва нафтаправода з Казахстану да Самары, калі па «Дружбе» пойдзе казахстанская нафта. Вось таму вялікую цікавасць да нафтаправода «Дружба» праяўляюць расійскія і замежныя кампаніі, якія гатовы ўкладваць у рэканструкцыю сродкі, каб была магчымасць павялічыць аб'ём прапампоўкі казахскай нафты.

Прыцягальнасць маршруту, тлумачыць спецыялісты, залежыць ад надзейнасці працы нафтаправода і тарыфнай палітыкі. Па гэтых параметрах «Дружба», бадай, па-за канкурэнцыяй. Працуе без нараканняў з боку ўладальнікаў нафты, тарыфы апошнія тры гады застаюцца нязменнымі і вельмі прыцягальнымі.

Міхаіл ВАЛЬКОЎСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: сховішчы нафты на лінейнай вытворча-дыспетчарскай станцыі «Мазыр»; у



аператарскай станцыі «Мазыр»; у жылым пасёлку нафтавікоў Бабовічы; стыкоўка труб на участку газавода, які рамантуецца.

БелТА.

МІЖНАРОДНЫЯ СТАСУНКІ

АМЕРЫКАНСКІЯ ЯЎРЭІ ЦІКАВЯЦЦА ЖЫЦЦЁМ БЕЛАРУСКІХ

Юрась ЛЯШКЕВІЧ.

На працягу двух дзён у Беларусі знаходзілася дэлегацыя кіраўнікоў Амерыканскага яўрэйскага камітэта і Нацыянальнай канферэнцыі ў падтрымку савецкіх яўрэяў. Яны прыехалі, каб бліжэй пазнаёміцца з Беларуссю, з дзейнасцю яўрэйскіх грамадскіх, рэлігійных і культурных арганізацый, якія дзейнічаюць на тэрыторыі нашай краіны. Члены дэлегацыі правялі некалькі афіцыйных сустрэч. Яны былі прынятыя намеснікам кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Іванам Пашкевічам, намеснікам міністра замежных спраў Сяргеем Мартынавым і старшынёй Дзяржаўнага камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Аляксандрам Білыкам.

Пра акалічнасці апошняй сустрэчы і тэмы гутаркі з замежнымі гасцямі нам раскажаў сам спадар Білык. Паводле яго слоў, дэлегацыя даведалася пра гісторыю стварэння камітэта і пра яго задачы: рэгуляванне канфесійных і міжканфесійных адносін у дзяржаве, курыраванне дзейнасці аб'яднанняў нацыянальных меншасцей і падтрымку беларускай дыяспары за мяжой. «Я ім раскажаў пра нашы задачы, пра тое, што мы надаём гэтым праблемам вялікае значэнне, бо на постсавецкай прасторы было і зараз існуе яшчэ шмат канфліктаў на нацыянальнай глебе, — кажа Аляксандр Білык. — Я таксама сказаў, што камітэт быў створаны не таму, што ў нас ёсць нейкія вострыя праблемы, а каб вывучаць іх і не дапусціць паўтарэння непажаданых сцэнарыяў у Беларусі. А потым размова перайшла да таго, што Дзяржкамітэт апрача іншых курыруе яўрэйскія рэлігійныя арганізацыі, а

таксама нацыянальна-культурныя, дапамагае вырашаць іх праблемы. Гэта найперш адраджэнне адукацыі, стварэнне новых абшчын, вяртанне будынкаў сінагог».

А. Білык адказаў на пытанні гасцей адносна выпадкаў праяўлення антысемітызму, якія іншы раз здараюцца ў нашай краіне, і пра тое, якія намаганні прыкладае дзяржава, каб выключыць іх. «Айчынная заканадаўства ўтрымлівае ўсе неабходныя ўмовы, каб спыніць падобныя праявы», — падкрэсліў кіраўнік Дзяржкамітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей. Але такія здарэнні, як лічыць А. Білык, адбываюцца ў Беларусі не сістэмна, а з-за недахопу выхавання ў грамадстве, у выніку хуліганскіх выхадак. У Беларусі няма арганізаваных груп, якія б займаліся антысеміцкай дзейнасцю», — заўважыў А. Білык.

Праблема антысемітызму не такая вострая для беларускіх яўрэяў, як адраджэнне абшчын ці атрыманне памяшканняў для сінагог. Як вядома, у свой час у будынках сінагог былі размешчаны іншыя ўстановы: грамадскія, спартыўныя і г. д. Таму сёння вяртанне гэтых памяшканняў бачыцца даволі складаным. Дзяржкамітэт спрабуе дапамагчы, але канчатковыя рашэнні прымаюць мясцовыя ўлады, бо нерухомае маёмасць менавіта ў іх распараджэнні.

Падчас знаходжання ў Мінску члены дэлегацыі пабывалі на адкрыцці Абшчыннага фестывалю яўрэйскай кнігі, сустрэліся з лідэрамі яўрэйскіх абшчын, наведвалі мемарыяльны помнік ахвярам халаста «Яма» і мемарыяльны комплекс «Хатынь».

МАЗЫ МЯРКУЕЦЦА ЗБІРАЦЬ У КІТАІ

Мінскі аўтазавод мае намер стварыць у Кітаі сумеснае прадпрыемства па зборцы 2 тысяч грузавых аўтамабіляў у год. Паміж кіраўніцтвам Мінскага аўтазавода і прадстаўнікамі кітайскага боку падпісаны пратакол аб стварэнні сумеснай групы, якая зоймецца распрацоўкай прапановы па арганізацыі сумеснага прадпрыемства. Прадстаўнік Мінскага аўтазавода выказаў думку, што стварэнне зборачнай вытворчасці на тэрыторыі Кітая мэтазгоднае пры ўмове ўключэння гэтага праекта ў Стратэгічную праграму развіцця аўтамабільнай галіны Кітая. Гэта дасць магчымасць павысіць канкурэнтаздольнасць прадукцыі за кошт зніжэння часткі падатковых адлічэнняў.

Папярэдне мяркуецца, што ў Кітаі будуць створаны магутнасці, разлічаныя на зборку 2 тысяч аўтамабіляў маркі «МАЗ». Плануецца з машынакамплектаў, што будуць пастаўляцца ў Кітай, збіраць самазвалы МАЗ-5516, магістральныя цягачы, а таксама дарожна-будаўнічыя і камунальныя машыны на базе шасі Мінскага аўтазавода.

Мінскі аўтамабільны завод раней стварыў зборачныя заводы на тэрыторыі Польшчы і Егіпта. У 1998 годзе ў краіны далёкага замежжа з улікам пастаўкі машынакамплектаў было прададзена каля 400 аўтамабіляў. Мяркуюцца, што аб'ём паставак у далёкае замежжа павялічыцца ў 2 разы.

АДПАВЯДАЕ ЕЎРАСТАНДАРТУ

Першымі ў СНД сталі выпускаць накрывкі «Твіст-офар» на Ляхавіцкім заводзе металалістмас. Прадпрыемства на конкурснай аснове дабілася крэдыту Еўрабанка і запусціла лінію па выпуску накрывак, якая адпавядае ўсім патрабаванням еўрастандарту. Прадукцыяй ляхавіцкага завода зацікавіліся кансервавыя і перапрацоўчыя заводы Расіі, Малдовы, краін Балтыі.

БелТА.

ПРОДАЖ ДАРОЖНЫХ ЧЭКАЎ

ПРІОРБАНК, што ўваходзіць у шасцёрку найбуйнейшых банкаў Беларусі, пачынае продаж дарожных чэкаў American Express у доларах ЗША і нямецкіх марках. Пры пакупцы чэкаў за наяўны разлік бярэцца камісія ў памеры 1 працэнта, пры безнаўным разліку — 1,5 працэнта. Чэкі паступілі ва ўсе філіялы банка ў Мінску. Чакаецца, што ў бліжэйшы час яны з'явяцца ў іншых філіялах. Як патлумачылі ў ПРІОРБАНКУ, свабодна можна набыць чэкі на суму да 500 мінімальных заработных плат па курсу Нацбанка Беларусі. Здзелка на суму больш за 500 мінімальных зарплат праводзіцца пры наяўнасці даведкі аб прадастаўленні дэкларацыі ў падатковую інспекцыю. Акрамя таго, банк прадае дарожныя чэкі Tomas Cook, а таксама камерцыйныя чэкі Германіі, Літвы і Польшчы. Усе чэкі наміраваны ў доларах ЗША і нямецкіх марках. Да аплаты ў ПРІОРБАНКУ прымаюцца любыя дарожныя і камерцыйныя чэкі.

60 ГОД УЗ'ЯДНАННЯ БЕЛАРУСІ

ЯК ГЭТА БЫЛО?

18 гадоў «за польскім часам». 3 400 беларускіх школ, што працавалі на тэрыторыі Заходняй Беларусі ў 1921 годзе, да 1928 года засталася 29, а ў 1934 — 16. Былі закрыты 2 настаўніцкія семінары (у Барунах і Свіслачы), 8 беларускіх гімназій. Да таго ж педагогаў набіралі пераважна з палякаў, якія не толькі самі не ведалі беларускай мовы, але і дзецям забаранялі размаўляць па-беларуску.

Моцны націск аказваўся на беларускі грамадскі рух. Улады вышуквалі розныя прычыны, каб закрываць беларускія літаратурныя, іншыя грамадскія аб'яднанні, выдавецтвы, бібліятэкі, клубы. Асабліва праследвалася беларуская прэса. Калі ў 1927 годзе легальна выдавалася 23 беларускія газеты і часопісы, то да 1930 года іх засталася ўсяго 12, а да 1939 —

толькі прапольскія і клерыкальныя выданні.

Што тычыцца рэлігіі, то і тут роўныя правы канфесій былі толькі фармальнасцю. Існавала нават практыка гвалтоўнага захопу цэркваў і ператварэння іх у касцёлы. Паводле даных даклада Адама Станкевіча, беларускага каталіцкага свяшчэнніка, аднаго з лідэраў беларускага хрысціянскага руху (даклад захоўваецца ў Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва), больш за 1 300 праваслаўных храмаў былі такім чынам ператвораны ў касцёлы, дзе богаслужэнне праводзілася толькі на польскай мове, да таго ж беларусы-католікі, а іх у Заходняй Беларусі было каля 950 тысяч, па афіцыйным перапісе 1921 года, былі запісаныя як палякі.

Не прызнаваўся нават сам тэрмін «Заходняя Беларусь», яе называлі «крэсы ўсходнія» (усходнія ўскраіны), ці Белапольска.

Працяг. Пачатак у № № 38—39, 40—41.

АСОБА

МІКАЛАЙ ТАРАНДА:

«ЦЭНТР СУСВЕТУ ТАМ, ДЗЕ Я»

«...Я люблю гэты горад. Тут і дамы, і дарогі, і помнік героям Вялікай Айчыннай, і царква пабудаваны з маім удзелам. Тут мне ўсё дорага...», — гаворыць Мікалай Таранда пра невялікі гарадок Барань пад Оршай, дзе вось ужо дваццаць пяць год яго жыццё насычана бурнай дзейнасцю, жаданнем зрабіць свой «цэнтр Сусвету» самым лепшым, самым дастойным месцам на зямлі. І праектаваў, і будаваў яго — набыў дваццаць спецыяльнасцей, але пры гэтым заўсёды заставаўся мастаком з шырокім дыяпазоном самавыяўлення — жывапісцам, графікам, скульптарам.

Не пра сябе думаў і не для сябе стараўся, калі адкрываў дзіцячую выяўленчую студыю. Набываў для яе наглядныя дапаможнікі, сваімі рукамі рабіў гіпсавыя злепкі з антычных узораў. Не ўсякая сталічная школа можа пахваліцца такім вялікім вучэбным матэрыялам. Выкладаў сам, рыхтаваў сабе змену, а студыі — статус. І

калі яна стала гарадской школай мастацтваў, перадаў усё моладзі. Цяпер дачка Мікалая Таранды кіруе класамі выяўленчага мастацтва.

Да нашай сустрэчы ў школе не рыхтаваліся. Мы наведальі яе ў звычайны дзень. У светлых, чыстых аўдыторыях панавала атмосфера памяркоўных, далікатных адносін да мастацтва і парадак. На сценах побач з вучнёўскімі працамі творы выкладчыкаў.

Мікалай Таранда да ўсяго ў жыцці ставіцца сур'ёзна, на ўсё мае сваю думку і, выказваючы яе адкрыта, знаходзіць падтрымку ў гарадскім улад.

«...Умееш сам — навучы іншага...» — такога прынцыпу прытрымліваўся, калі 15 год назад арганізоўваў студыю народных промыслаў для навучання разьбе па дрэву, працы з металам, ганчарнаму мастацтву. А зараз гэта комплексная студыя дапоўнена выставачнай залай. І, нягледзячы на тое, што знаходзіцца яна ў цокальным паверсе будынка, Мікалай называе яе храмам мастацтва.

Уласная майстэрня Мікалая Таранды знаходзіцца побач. Запоўненая творамі мастацтва, кнігамі, гукамі музыкі, яна — месца штодзённага знаходжання мастака: «Калі дзень не прапрацуе творча — хварэю».

Творчы чалавек не можа без сутыкнення з прыродай, з сабратамі па творчасці, з літаратурай, і, жывучы далёка ад сталічнай мітусні, Мікалай Таранда ў курсе падзей культурнага жыцця ў краіне і ў свеце. Ён шмат ездзіць: у Крым, Прыбалтыку, на Сенеж. Наведвае ўсе выставы ў Мін-

ску. Бываючы ў Маскве, «стоптае ногі да пят» у музеях і галерэях.

Вяртаючыся, мастак творыць з падвоеным энтузіязмам, натхнёна і самазабыўна. Ён спасціг ісціну: дзе ёсць мастацтва, там няма правінцыі... І, сапраўды, мы ўсе дзеці Зямлі, і не мае значэння, у якім месцы велізарнай планеты мы народжаны, важна, з чым мы прыйшлі ў гэты свет і які след пакінем пасля сябе.

«...Што мы пакінем нашчадкам? Калі робіш сваю справу шчыра — можах разлічваць на разуменне, бо пра нас будуць меркаваць па нашых справах...». Мастак ідзе да гледача са сваімі пачуццямі, раскрываючы ў творах самае патаемнае — любоў.

«...Любоў? Без любові няма мастацтва. Маё хвалёванне перадаецца гледачу — значыць палатно адбылося. Я люблю ўсё: жыццё, сусвет, жанчыну, кветкі. Хто не ўмее любіць, той не мае асалоды, а значыць не жыве, а існуе...»

Энергічна-імпульсіўны і стрымана-ўраўнаважаны, гаварлівы і маўкліва-сканцэнтраваны — такім розным можна бачыць Мікалая Таранду ў жыцці. Гэтыя палярныя асаблівасці характару адбіваюцца ў мастацтве, у жывапісе найбольш. Письмо то размашыстае, буйным, шырокім мазком, то дэталёва-канкрэтнае; каларыявая гама то манахромная, то поліфанічная.

У кожным палатне — стан душы. Мастак не іграе пачуццямі, а пераносіць іх на палатно, кіруючы ўнутраным імпульсам. Пераносіць хутка, экспрэсіўна, быццам спяшаючыся ад-



люстраваць тое, што здзівіла. А здзіўляе ўсё: і разліты ў рацэ блакіт неба, і лістота асенняга лесу, і цяжкія ад дажджу воблакі, і абмытыя расой, аблашчаныя сонцам кветкі.

У Мікалая Таранды з кветкамі асаблівая адносіны.

«...Люблю жывыя кветкі. Калі пішу іх — адчуваю прыліў сіл. Ад іх ідзе магутная энергетыка. А вось сухія кветкі безжыццёвыя. Для мяне нацюрморт — гэта жыццё, наперакор назве...»

Калі правесці паралель паміж музычным і выяўленчым мастацтвам, можна знайсці шмат агульнага. У жывапісе ёсць свае «сенькі-аднаднеўкі», свае «шлягеры», разлічаныя на непатрабавальны густ, а ёсць камерныя і класічныя творы, якія перажываюць сваіх аўтараў і зразумельны ва ўсе часы.

Кожнаму мастаку суджана спець сваю песню.

«...Хтосьці спявае песню ў пачатку жыцця, я сваю спяю ў канцы, гадоў праз дзесяць. А зараз я толькі трымаюся за кончык струны, якую трэба нацягнуць, каб яна загучала...»

Так разважае Мікалай Таранда. А мы, гартуючы шыкоўны альбом яго твораў, асэнсоўваючы створанае мастаком, разумеем, што ёсць у яго свой голас, свая мелодыя, ну а калі ён лічыць, што лепшая карціна тая, якая яшчэ не напісана, дык застаецца толькі пажадаць удачы.

Ларыса БОРТНІК, мастацтвазнаўца.

РЭХА 30-х ГАДОЎ

31.VII.1938 г.

Дзень добры, дарагія і любія мае Анечка, Лорачка і Лялечка! Каторы ўжо ліст пішу вам і не ведаю, ці атрымаеце Вы іх ці не. Ад Вас да гэтай пары ніякіх вестак. Гэта мяне непакоіць. Ці ўсё ў Вас добра? Ці здаровыя Вы? У кожным пісьме я ад Вас — гэта што прамень сонца. Адзіная ўцеха, радасць і шчасце для мяне — гэта Вы. Думкі пра Вас не пакідаюць мяне ні на адну хвіліну. Што б я ні рабіў, чым бы ні быў заняты — адно ў мяне ў галаве — Вы, мае любія і дарагія. І як бы я шчаслівы быў, калі б атрымаў ад Вас ліст.

Анечка! Пішце таксама суцяшэнне тую вала ты клапаценне? Пішы, Лялечка і яму татачку ліст. Гэта будзе яе бадзёрваць. У падрабязна. У здымаліся прышліце мне джу, якія Вы любілі любаваліся. Бываеце Моцна-моцна ка Адам.

«ВАМІ ЦЯПЕР Я ЧЫМ САМ ЛАГЕРНЫЯ ПІСЬМІ»

Я здаровы. Працую на агульных работах, капаю канавы, здымаю мох, карчую пні, важу тачкі, словам, працую на трасе. Пакуль што норму выконваў і зарабляў па 1 кілаграму хлеба ў дзень. Магчыма, што хутка дадуць працу па спецыяльнасці.

Я пісаў Вам, што ў мяне было запаленне сярэдняга вуха ў абодвух вушах. Слава богу, усё прайшло, і я ўжо каля двух тыдняў хаджу без павязкі. Праўда, хвароба цягнулася доўга, больш паўтара месяца. Цяпер чую як трэба. Вось крыху рукі паранены, спадзяюся, што хутка пройдзе. Малакроўе таксама адбіваецца, пачынаюць з'яўляцца фурункулы. Калі будзеш, Анечка, пасылаць пасылку, будзь ласкава, пакладзі ў яе некалькі пачак піларыну (гэта новы прэпарат ад малакроўя), некалькі пачак піўных дражджэй у сухім выглядзе, фіціну, вазеліну і мыла (тое ў мяне сёння ноччу ўкралі). З прадуктаў абавязкова часнаку і сухіх фруктаў. Рэчаў ніякіх не трэба. Патрэбны аловак, папера, канверты, ніткі, іголка, ножык, зубная шчотка, міска (іх спасціг лёс мыла).

Працяг. Пачатак у № 38—39.

7.VIII.38 г. Дарагія і любія Лялечка! 5-га жніўня леграму і вестачцы. Па вы дарэмна з даў заяву на яшчэ не атрымаў дзвол — вышлі убачыцца з амаль немагчыма, ці зжэкаш сяду, калі будзе пакінуць дзяцкі немагчыма — лагерны пункт калькі кіламетра — у лесе. Кашу падрабязна дайсі. Любыя не атрымалі першае, у м другое — гэ цяжжавата. Г пераведзені Адказваю там Я здаровы Чую нармальна агульны ўпад малакроўя, і на трасе, на Зарабляю па дзень. Вельмі ся. Падаў



«Восень». 1977 год. З серыі «Сенежская возера».

ЭКСПЕДЫЦЫЯ НА ПАЛЕССЕ

Ужо стала відавочным, што матэрыялы па лінгвістыцы Палесся апошніх гадоў даюць для рэканструкцыі старажытнай культуры болей, чым летапісы і запісы спецыялістаў мінулых стагоддзяў. Пад эгідай Дзяржаўнай гісторыка-культурнай экспедыцыі ў 1994 годзе быў выдадзены зборнік «Гавораць чарнобыльцы».

Асноўная ўвага скіроўвалася на запісы звязных тэкстаў ад мясцовых жыхароў і на выяўленне характэрнай для гэтых гаворак лексікі. Запісанія матэрыялы — аснова для больш дэталёвых даследаванняў моўных асаблівасцей гаворак чарнобыльскага рэгіёна. Паралельна ў вёсках праводзілася збіранне матэрыялаў па традыцыйнай мясцовай духоўнай культуры.

Вось некалькі прыкладаў запісаў са зборніка «Гавораць чарнобыльцы». Вёска Пучын Брагінскага раёна:

«Эта акурат на Паску было, етае дзело. Госпаді! Машыны так едуць, от ек война, страх! Выўшлі мы там. Ле нас недалечко, еты насып, ну саша ж там, за дзерзвенькаю блізка. Едуць: везуць дзецей, везуць скот, везуць і старых. Госпаді, што ўжэ рабілась! Ну, у войну я так не прэдстаўляла, страх такі быў, што ой-эй-эй. Ну тады к нам ужэ прыехалі, да гавораць, што мы ўвас выселім. Ну, людзі ж плачуць, ходзяць — кідай сваё ўсё на свеце, гаравай век. Ой не, не хацелі ж зразу людзі вуяжджаць. Міліцыя прыязджала. Галосыць людзі на ўсо дзярэўно, плачуць. Ужэ нас перасялілі за петнаццаць кілометраў. І жылі там.

Заканчэнне. Пачатак у № 37.

А тады прыезджае ўжэ старшыня, шахвёр. І аўтобусы, машыны. Пагружаюць нас і павезлі сюды. Привезлі, дак адразу ў абшчэжыцце. Ну, дак падавалі ў абшчэжыцці камнаты. Праўда, стрэлі добра, нільзя абіжацца. Пастроілі етые домкі. Дзеці ў каго есьцека, дак быстра ім далі, штоб было дзецям ў школу хадзіць, дак штоб домік свой меў. А ўжэ старым — пасядзелі, як кажуць! А тады пастроілі і нам падавалі кварціры. Кварціры харошыя падавалі, тры камнаты. Як нам удвох, тры камнаты далі, кухня і дзве камнаты. Ну, вот і жывём. Хароняць там, у Пучыне, возяць туды. Можна трыццаць два чалавекі там захаранілі, а тут мало. Просіцца, як памірае: завезіце мяне на сваю сторону, пахараніце. Там такая харошая была дзярэўна. Блізка рэчка, ну і там арэшнік, лес там, па грыбы там. Поля богато было, засевалі. Цепер там зарасло, зарасло ой-эй-эй, страх! І свін-



І СТАЛА ВАДА Ў РЭКАХ ГО

ні ж тые ходзяць, так ізрылі тую вуліцу, што адны ямки. Найшла сваю хату! Тады булі ваенныя, багата было ваенных у дзерэўні, дак білі вокны, страх!»

Вёска Баршчоўка Хойніцкага раёна:

«Думаецца, надоўго радзіцяць? Я думаю — надоўго. Вуведзеце еса сваей стороны, а ена на мою пералезе. А не бояцца людзі. Поехалі до себе ў зону. У домі вугалле, коструля ў печы стоіць. Хтосьці печ паліў. У шкафі одзежы — нічаво. Забралі. Паходзяць екія цюрэмшчыкі, да і так якіе. І есі знойдуць закатак екіх, горэлкі. Як убачыла — погано зрабілося. А ўсе там вадзецца шчэ: і кабаны, і свіння, і зезюля куе, і сарокі. І козы бегаюць.

А ці будзе што далей вецсіся — ніхто не знае.

Я колія ў дзеўках у дзве косе заплетуваўся — і ленты по плечы. Красіла шчокі, пейсы гвоздом круціла. Хто боцінкі надзене, хто чоботы хромовуе, а хто ў постелях — і танцююць падысган, крукоўяка, коробушку, кадрэлю. А я любіла танцоваць полку і вальса. У постелях танцовала. Раз оборо оборвалася — і загубіла постела. Думала — век мне ўгомону не будзе. А цяпер, зірні, ека шкрага я!

Буў у нас Грыгорый Алексеевіч — вечны грамоцей. Што кому росчытаць — да его. Ліст напісаць — ён. Розумны, грамотны чалавек. І хазяін добрэжны! Хомут, сядзелка, у оглоблі каня, дугу — поехаў. І коровы ў яго добрэжныя, і свіння не благіе. А сослалі его туды, дзе сабакамі ездзілі. До войны сослалі. Там і погіб. Мало такіх лю-

дзей было. Важко робіў і ўсё ведаў. Не злюблі такіх людзей і со свету позжывалі».

Вёска Дронькі Нараўлянскага раёна:

«Івана Купайло — гонь клалі, перэскавалі, русалку перэводзілі. «Проведу русалку до межы. А сама вернуся до дзежы». Хлопцы, дзеўкі прыгаюць, на одну дзеўкурусалку венюк надаваюць.

Русальны тыжджэнь летом, на Тройцу, у троечны тыжджэнь. Як русалку праводзяць, я з краю. «Проведу я русалочку ў чысты бор, а сама вернуся ў таткін двор». Бачылі, гусьмі лецелі русалкі. Нада еду настаўляць, ночоваць.

Белая нядзеля — муоць палонца, вешаюць хвіранкі.

Поперед жа дзеды ў п'ятніцу. Міхайповуе святы спраўлялі перад Тройцай. На Юр'е, як роса, сей просо. Мікола одна — холодна, друга — голодна.

Поперед Благовешчанне, потом Паска. Грэх печ топіць. Пушок напекуць, маку намнуць. Ні плота не кутаюць, ні столба закапаюць — летом дожджу не будзе. На Благовешчанне не чапалі землі.

Хто светкуе Аўдокі — голые бокі. А на Аўдоку пралі. Стрэчанне — у цэркоў хадзілі. Стрэчана

свечка, як у рукі. Ухл прогонялі запасвалі ка Празнувалі ловек. Род по свету, по ком стаў. Е пусціў ноч слабі.

На Юр'ю, под тойбой». Гол ходзілі, кол Острэнькіе замукалі зэмоў ішла. П

Займані ку — хлеб Абедалі, сн добу паслілі, перад П. У чысты чэ посцель пер впацце п верга побе чысты чэце згорела хат вёска раёна:

«Лён су терніцы на грэб'ёнка. шэм тонк койстра па на верзце»



! Пішы часцей. Няхай пі-
ама і дзеці. Гэта ж вялікае
е тут. Анечка, ці не спраба-
лапаціцца пра маё вызва-
ы, як жыве Ігнась і мама.
а і Лялечка! Пішыце свай-
у лісты, не забывайце яго.
а яго падтрымліваць і пад-
ць. Пішыце пра ўсё
на. Усяму я буду рады. Ці
я вы? Калі так, дык
мне картэчку, хоць пагля-
Вы выраслі, ды буду штод-
ца на Вас.

першую згубілі), каб мяне скарыста-
лі як бухгалтара, але пакуль што ні-
чога няма, хаця абяцаюць з часам
скарыстаць. Больш што сказаць пра
жыццё? Жыву, таму што Вы, любя,
у мяне ёсць. А цяпер усе мае думкі і
пачуцці — гэта Вы. Вамі жыву.

Пасылкі яшчэ не атрымаў. Вельмі
Вам удзячны за турботы, клопаты,
памяць, любасць да мяне. Гэта тое,
што мяне яшчэ падтрымлівае і надае
сілы для перажывання майго ця-
перашняга становішча.

З рэчаў, калі не пасылала нічога,
то пакуль што і не трэба. Тут у мяне
ўкралі двое штаноў (новыя і ад гарні-
тура), адзін чаравік, кальсоны. Шка-

ма ўбачыць дзетак сваіх мне вельмі
хацелася б. Але гэта цяжка, і трэба
адкласці, відавочна, наша спатканне
да наступнага лета. Пра сваё
здараўе магу сказаць, што пакуль
што яно ў здавальняючым стане. Я
пісаў ужо Вам, што вушы мае
направіліся даўно і чую я цяпер
нармальна. Працую на агульных
работах ужо хутка месяц. Зморва-
юся страшэнна. Рукі крыху пакале-
чаны: патрэскаліся, папрыпухалі
крыху, балаяць. Калі ў гэтай пасылцы
не паслала, то ў наступнай пашлі,
Анечка, вазеліну і гліцэрыну. Лёгка
мае як быццам яшчэ ў парадку, хаця
раніцамі бывае нейкае падазраючае
адхаркванне з чырвонымі крапінамі.
Думаю схадзіць да доктара. Гэта, ві-
давочна, ад зморанасці, стомленасці.
Агульнае самаадчуванне добрае.
Калі выявіцца, што ў мяне пачынаецца
сур'ёзная хвароба, напішу тут
жа. У мяне вызначана трэцяя катэ-
горыя працаздольнасці, гэта значыць,
што норма выпрацоўкі для мяне
зніжаецца на 40 працэнтаў. Патрэбную
норму на ўсіх працах, на
якіх бываў да гэтага часу (капанне
канаў, нарыхтоўка мху, дроў і суч-
ча, праца на тачцы, капанне торфу,
праца на вузкакалейцы), я выкон-
ваў і атрымліваў па 1 кілаграму хлеба
ў дзень. З часам можа быць
атрымаю працу па спецыяльнасці.
Ген.(надзій) Вас.(ільвевіч Багдановіч)
ужо атрымаў і пераведзены на 42-гі
пункт у бухгалтэрыю.

Любя вы, пішыце часцей мне.
Гэта ж адзіная радасць і сучашэнне
для мяне. Лорачка і Лялечка, пішыце
свайму татачку вялікія і падрабязныя
лісты пра сваё жыццё, вучобу, адпа-
чынак, пра Вашы занятыя, клопаты і
забавы. Калі будзеце рыхтаваць па-
сылку, пашліце мне крыху нека-
рых медыкаменту і лячэбных
прэпаратаў (вазелін, гліцэрын, пі-
ларын (ад малакроўя), аліпсат або
часнок, фіцін, мыла, зубная шчотка,
піўныя дрожджы). Вышліце таксама
крыху грошай. У мяне ўжо няма іх
зусім. А тут ёсць ларок, і можна ін-
шы раз купіць тое-сёе (павідла, селя-
дзец, варэнне, пячэнне, цукеркі). З
часам, гавораць, асартымент та-
вараў у ларку будзе большы, ён
толькі што арганізоўваецца. За ўсё
Вам вельмі ўдзячны і абавязаны буду
заўсёды. Бывайце здаровы. Цалую
Вас моцна-моцна. Ваш татачка
Адам. Выбачайце за няскладнае
пісьмо.

ВЫБРАННІКІ ВЕЧНАСЦІ

АРФЕЙ ВЯРТАЕ ЗУРЫДЫКУ...

ДА ТВОРЧАГА ПАРТРЭТА СЯРГЕЯ ЗАКОННІКАВА

Сяргей ЗАКОННІКАЎ — адзін з най-
больш сьлінных беларускіх паэтаў, наро-
джаных пасля II сусветнай вайны, галоўны
рэдактар часопіса "Польмя", лаўрэат
Дзяржаўнай прэміі Беларусі, прызнана
ўваходзіць у лік лепшых паэтаў Еўропы.



● Мілена ГАЛУБІЦКАЯ.

Яшчэ ў прадмове "Сіла
дабрыйні" да кнігі "Прысак ча-
су" народны паэт Беларусі
Рыгор Барадулін пісаў, згад-
ваючы радкі Сяргея Законні-
кава:

Маёй любові рэчку
Не перайсці нікому, —
"не заяўляе, не дэкаруе
паэт, а ўпэўнена падкрэслі-
вае, паўтарае самому сабе.
А рэчка гэта незвычайная.
Яна імя сваё бярэ з сівых па-
ганскіх туманоў. Імя яе гу-
чыць у неўміручым "Слове
пра паход Ігаравы". Гэта рэч-
ка Дзіва. Яна ў жураўліны
клін лучыць як не ўсе рэчкі
азэрнай, баравой, крынічнай
стараны, дзе "жарабя цікаў-
нае ў крыніцы На месяц на-
ступае калытам", "...зара за-
думліва ў прыполе Выбірае
промні з каласоў", дзе ўсё
яшчэ па-хатняму "ўбіўся лось
у стог паснедаць", дзе ласка-
ва грэюць душу "завушніцы
на тонкім галлі і радзімкі на
белай бярозе", а "ластаўкі
снуюць над полем нізка, Быц-
цам сесці хочучы на плячо".
Старана гэтая завецца Ушач-
чынай — калыскай трапяткога
радкі Петруся Броўкі, ратна-
га слова Васіля Быкава, балю-
чай песні Еўдакі Лось. Часта
змяняўся адміністрацыйны
падзел на карце Віцебшчыны.
І ў выніку тры раёны спрачалі-
ся, як за Гамера некалі гарады,
пазел на паэта — Бешанковіці,
Вульскі, Ушацкі, бо вёска
Слабада якая на мяжы раёнаў.
А пераможца Ушацкі раён,
Ушаччына стала роднай хат-
тай першых і сталых вершаў
паэта".

Духам паэзіі жыла ўся
сям'я Законнікавых. У бацькі
Івана Васільевіча, дырэктара
школы, каб не падзеі вайны,
выйшаў бы паэтычны збор-

нік, менавіта
ён знайшоў
надмагілле і
вытлумачыў
дату на-
раджэння Фе-
лікса Тапчэў-
скага. Юныя
Сяргей, Вол-
га, Валеры
друкаваліся на
старонках вы-
данняў "Уз-
лёта", кра-
знаўчага аль-
манаха Глы-
чанскай су-
седняй школы.
Далёка ў Сі-
біры загінуў рэпрэсаваны
дзядзька пісьменніка, тале-
навіты паэт Сяргей Ракіта
(Сяргей Васільевіч Законні-
каў), у гонар якога і назвалі
другога сына (згадаем
трыпціх "Лесапавал").
Але галоўнае, чаму наву-
чыла паэта родная Ушаччы-
на, — гэта дабрыйні...

слову, што ў сэрцы, —
балець і шчымець...
Ясна адно:
чытача мне такога
болей ніколі да скону
не мець.

Лірычны герой Сяргея За-
коннікава, бы антычны Ар-
фей, на сваім цяжкім
жыццёвым шляху шукае Эў-
рыдыку, якая прадстае перад
ім у вобразах Айчыны, род-
най зямлі, нацыянальнай мо-
вы, жонкі, дзяўчынкі, Маці.
Гэтую Эўрыдыку, якая падае
нават з-за мяжы жыцця сьну
руку, калі "рай асвятліўся аб-
ліччам мільм", ратуе ад ма-
ланкі над Тырэнскім морам,
як заповіт магутнай сілы ча-
лавечай дабрыйні ("вялікай,
уласцівай славянам вартасці,
што здабыва ім асабліваю мі-
ласць Божыю"), лірычным
герою С. Законнікава кожны
сваім радком і вяртае
душы ўважлівага і спагадліва-
га чытача.

Лірычны герой Сяргея За-
коннікава не вылучаецца
тым страшным, пакаляна-
спавядальным міцкевічаў-
скім ці някляўскім самаана-
лізам (з празмернай, часамі
нават жахлівай шчырасцю
адмоўных герояў), душа яго
цэльная і светлая, яна не частка
нябачнага Армагедона
(як у Л. Галубовіча ці В. Шні-
па), хоць лірычны герой За-
коннікава і актыўны змагар з
усімі цёмнымі, нялюдскімі
праявамі ў нашым жыцці. І
калі ў творчасці паэта, як
годнага нашчадка антычнага
Арфея, прысутнічае тэма
шлюбнага адданнага каханна,
любаві, што, паводле Іаана
Златавуста, як рэшта раю на
зямлі, якую няздатныя зніч-
тожыць аніякія сусветныя ка-
таклізмы, гэта звалюцца па-
чучы да адзінага Нябёсамі,
лёсам прадвызначанага ча-
лавека:

У людзей ёсць багацце
адно —
Чалавечы добрае слова.
Слова злое заўсёды было
Для яварасці
першаасновай.

Свет
скрозь цемру дзікуства
вяло

Да святла
толькі добрае слова.

Як у здзяйсненне духоўна-
га заповіту бацькоў паэт зак-
лікае-просіць:

Харошыя людзі нядоўга
жывуць...
Іх сэрцы згасаюць, а душы
плывуць,

Маўкліва плывуць
пуцявінай сваёй,
Зліваюцца з зорамі,
сонцам, зямлёй.

Спяшаюць цяплом,
дабрыйню абняць.
Ды ўсё ж з вамі свет
і радней
і бліжэй,

Харошыя людзі,
жывіце даўжэй!

Але ні для кога не сакрэт,
што самы добры чалавек на
Зямлі, нават, калі за ёй "з я-
віўся ўжо сямікрылы
Серафім", безумоўна, Маці,
аб гэтым сведчыць паэт
праз традыцыйны для сваёй
паэзіі вобраз агрэсту, "сціп-
лага гасцінца вялікай любо-
ві":

Мамін агрэст,
што расце на мяжы,
цягнецца праз снежавыя
завалы,

кожнай галінкай
пад ветрам дрыжыць,
дотыкам будзіць
мой сон нетрывалы.

Зноў да калочак плывуць
з рукава
пальцы,
ды кроў з іх
не пырсне ніколі...

Мамін агрэст мяккі,
нібы трава,
Мамін агрэст толькі
памяццю коле.

Як была настаўніца, маці
для паэта і самы прыхільны
чытач, што падкрэслівае пісь-
меннік праз сістэму трагічных
анафар-эпіфар:

Нават тады,
як пагоршыўся зрок,
мама чакала мой кожны
радок,
мама шукала мой кожны
радок,
мама чытала мой кожны
радок.

Вершы мае — на Галгофу
дарога,

Табе адной я нёс пшчоту...
Прышоў нятоптаюца
сцяжкай

І стаў, як месяц, пры акне.
І слова, што ў душы
звінела,

Цвіло чаромхавай вясной,
Было таксама разумела
Табе адной, табе адной.

Напачатку каханая законні-
каўскага лірычнага героя
вельмі падобная да самай та-
ямніча-рамантычнай грынаў-
скай Бягучай па хвалях, міц-
кевічаўскай русалкі-рыбкі
Крысі:

Бераг сонны плыве
маўкліва,
На траве, нібы завязь,
раса,

Ападае струменямі ліўня
Рзняволеная каса.
Твае рукі лягчай ад ветру...
Для мяне, нібы свята,

вяртанне
У краіну, дзе хвалі і ты.

(Заканчэнне на 7-й стар.)

Я ЖЫВУ БОЛЬШ, ЧЕМ МІМ САБОЮ»

СЫМЫ АДАМА БАБАРЭКІ

8 г.
і любя Анечка, Лорачка і

кніўня атрымаў Вашу тэ-
вельмі ўзрадаваўся гэтай
Пашкадаваў толькі, што
на з'ездзілі ў Котлас. Я па-
на спатканне, але адказу
трымаў. Як толькі атрымаю
вышлю. Вельмі хацелася б
з усімі Вамі, але гэта
магчыма. Я і так непакою-
жаш тэ Анечка, прыехаць
і будзе дазвол — як і з кім
дзяцей? З дзецьмі ж ехаць
да — далёка, і цяжка. Наш
пункт знаходзіцца за не-
метраў ад Княж-Пагоссе.
Калі будзе дазвол, напі-
бязней, якім чынам да яго
любя, не хвалюцца, што
алі тэлеграмы ў адказ. Па-
у мяне няма грошай, па-
гэта рэчка тут наогул
а. Ген.[адзій] Вас.[ільвевіч]
ены на сорок другі пункт.
о таму лістом.

овы. Вушы мае направились.
альна. Праўда, адчуваю
упадак сіл і слабасць з-за
я, што развілося. Працую
і, на земляных работах.
о па кілаграму хлеба ў
льмі стамляюся і зморваю-
ў заяву (ужо другую,

да толькі дваіх, Анечка, турбот і клоп-
пот, што пасылала рэчы ў турму.

Пішыце лісты. Падрабязна пра
ўсё пішыце. Лорачка і Лялечка, і вы
таксама напішыце татачку вялікія
лісты. Я буду вельмі рады і ўдзячны
вам за іх. Бывайце здаровы. Моцна-
моцна цалую вас, Анечка, Лорачка
і Лялечка. Ваш тата Адам. Прыві-
танне Люб.(ові) Мік.(алаеўне Багда-
новіч).

14.VIII.38 г.

Дзень добры, дарагія і любя вы мае
Анечка, Лорачка і Лялечка. Сёння ў
нас выхадны, і я, карыстаючыся ім,
пішу Вам. Гэта ўжо трэці ліст пасля
Вашай тэлеграмы. Ад Вас яшчэ ні-
воднага ліста не меў. Учора ўручылі
паведамленне на пасылку. Саму па-
сылку атрымаю днямі. Вельмі Вам
ўдзячны за яе. Адказу на заяву аб
дазvole на спатканне з табой, Анеч-
ка, яшчэ не маю ніякага. Думаю,
што наўрад ці нам удалася ўбачыцца
ў гэтым годзе. Калі нават і будзе
дазвол, то пакуль ты яго атрымаеш,
жнівень месяц пройдзе, і пачнецца
навучальны год, а тады ты не здоле-
еш ужо прыехаць сюды. Шкада,
што ты вярнулася (калі ты ехала, як
відаць з тэлеграмы) з Котласа назад.
Прыехаўшы сюды на месца, ты б
змагла дабіцца спаткання са мной. А
убачыцца з табой, Анечка, а такса-

Одна ўшывае, друга плете корун-
ку, дзе коноплі, то мучкі робілі.
Хлопцы ходілі до девок. Лучыну
копалі, да коміна робілі. Кросна
ставілі: ставіту, дзве навоікі, што
наматваюць ніткі, і полотно. Палка
ў адной навоіцы і ў другой, штоб ні
круціліся. Сукайло было, чоўнік. У
чоўніку пруток, а на прутку цэпоч-
ку надзваюць. Поножы, як ногамі
перастоўляе. Одворотка, як не
ўгадаеш пры тканні, помылку
зробіш. Ніты, покотелкі, штоб ніты
ходілі, бердо. Так і ткалі.

Жорнова зробілі самі. Тегалі
ўдвох. Лечая ў жорнах, по жмень-
цы сыпалі пшэніцу, ечмень. Уночы
круцілі жорнова.

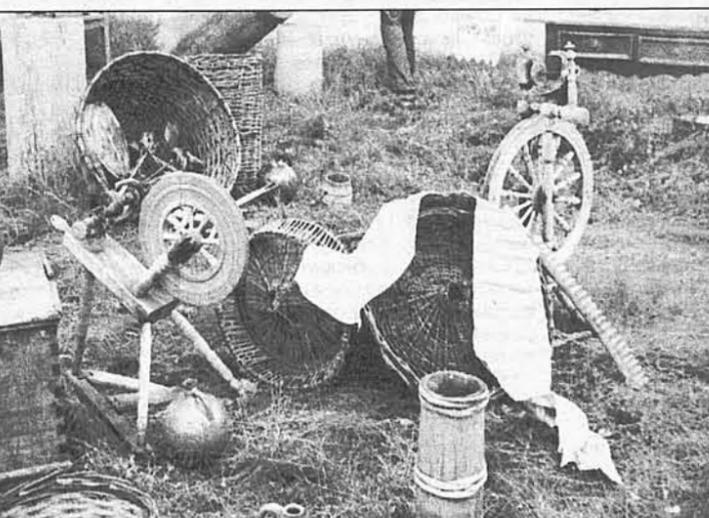
Маці постолы плела. Пожэне
товар, п'ят пар сплете. Ходілі ў
постолех. Оборок наўе. Портного
вутчэ, сумку шые. Спіцы булі
подплетаты, де ворочать — вушы,
потплетанка. Надере луття — і до
лаўкі, продасть. Сама печ зробіла.
Прывела мурніка, а дым не ідз. І
грубу робіць, і стёбочку зробіла,
большу хату. Ошчу атурылі хату.
Ездзілі по дрова на корові. Десеть
год на корові ездзілі. Десеть год
хозяйковала, едзіла по дрова. Горз
научыць калачоў есці".

Прыведзены прыклады паля-
вых запісаў, зробленыя супрацоў-
нікамі Інстытута мовазнаўства імя
Якуба Коласа Нацыянальнай акадэ-
міі навук Беларусі, пацвярджаюць
выснову, што Палессе — адзін з
найбольш архаічных у этнакуль-
турных адносінах рэгіён у Еўропе,
дзе да сённяшняга дня захоўваюць-
ца моўныя, абрадавыя, фальк-
лорныя рэлікты другога тысяча-
годдзя. Выключная архаіка этна-

культурных традыцый на Палессі
была вядомая даследчыкам і
раней, але толькі ў апошнія гады,
пасля таго як былі назапашаны ма-
тэрыялы палявых запісаў, сярод
якіх аказалася шмат невядомых
раней навуцы формаў абрадаў,
вераванняў, вярбальных формаў,
можна ў поўнай меры ацаніць
значнасць палескага матэрыялу
для вывучэння старажытных форм
духоўнай культуры.

Сёння, калі святломасць грамад-
ства паспявае для асэнсавання міну-
лага, важна захаваць хоць рэшткі
той спадчыны, якую пакінулі нам
продкі і на аснове якой, хто ведае,
"ускалосіць буйна жыта на раллі".

Генадзь ШАРЫ,
начальнік Дзяржаўнай
гісторыка-культурнай
экспедыцыі.



ОРКАЯ

як умрэ чововек, давалі ў
хлеў ідуць, як корову
ялі — стрэчану свечку, як
лі карову. На Лексея гналі.
валі Лексея. Божы чо-
Родзіўся, ожэніўся, пошоў
у, покуль сільным страдніч-
ў. Бацька глянуў на яго, не
ночоваць. Саўсім ён буў

Юр'я спевалі: "Не стой,
под водой — горка вода под
Голос далеко ішоў. У лес
копалі зелле — зезолькі.
ыкі ў алешніку. Клалі ніткі,
лі замком, коб кароўка до-
па. Позабывалі празнікі.
манку пастуху давалі на Пас-
хлеба, сала, м'ясо, еечка.
і, снедалі. Мое хлопцы ху-
аслі. На Паску крэсты робі-
ад Паскою — чысты чэцвер.
ы чэцвер хату абметаюць,
ь перэсушвалі. У нас у кана-
де пралі. До чыстогэ чэц-
обелём, помуюм. Адна ў
чэцвер комін абметала —
а хата".

ка Вуглы Нараўлянскага
н сушылі на печы, терлі ў
ы на тертку. Грэбень буў і
чка. Самі робілі мучкі, поча-
тонюсянько. Койстрыца,
а падала. На грэбнях пралі
эцено. Пралі на вечорках.

МІНСК, ЗАХАРАВА, 28. ДОМ ДРУЖБЫ



КІТАЙ:

«СЛАЎНЫ ШЛЯХ, АДМЕТНАЯ КУЛЬТУРА»

Блізца да завяршэння шматлікіх мерапрыемстваў, прысвечаных 50-годдзю з дня ўтварэння Кітайскай Народнай Рэспублікі. У рамках юбілейнай праграмы былі праведзены разнастайныя конкурсы, віктарыны, святочныя канцэрты. Падведзены вынікі конкурсу студэнцкіх работ, аўтары якіх разглядалі самыя розныя аспекты кітайскай культуры. На вечарыне, наладжанай у Доме дружбы, паўрэзаты гэтага конкурсу

атрымалі спецыяльныя прызы, уручаныя ім Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом КНР у Беларусі спадарыняй У Сяоцю. Завяршыўся тыдзень кітайскага кіно, які даў беларускім глядачам цудоўную магчымасць пазнаёміцца з майстэрствам кітайскіх кінематаграфістаў. Тыя ж, хто не трапіў у гэты бурны паток святочных мерапрыемстваў, могуць не засмучацца, у іх яшчэ ёсць шанса пазнаёміцца з сапраўднымі жам-

чужынамі кітайскай культуры — мастацтвам кітайскага веера і вышыўкі.

Ці ведаеце вы, што гісторыя кітайскага веера бярэ свой пачатак у III стагоддзі да нашай эры? Вядома некалькі відаў веераў — бамбукавы, трысняговы, шаўковы. Існавала традыцыя напісання вершаў на адным баку веера і мастацкага роспісу — на другім. У цяперашні час веер амаль страціў сваё практычнае прызначэнне і перайшоў у разрад упрыгажэнняў. Дзякуючы высокай якасці выканання, кітайскі веер — сапраўдны прадмет мастацтва. Славіцца Кітай таксама шаўковай вышыўкай — гэтаму віду прыкладнога мастацтва ўжо больш за 3 000 год.

Традыцыйным жанрам кітайскага жывапісу з'яўляецца «гохуа» — карціны пішуща

чорнай або шэрай тушшу, якая спецыяльным пэндзікам пераносіцца на шукі ці паперу. Дарэчы, пісаць карціны на вееры — адзін з любімых стыляў майстроў «гохуа». Пазнаёміцца з гэтымі цудоўнымі ўзорамі кітайскага мастацтва можна на выставе «Слаўны шлях, адметная культура», якая праходзіць з 24 верасня па 27 кастрычніка ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Тут жа можна пазнаёміцца і з выставай «Гісторыя КНР у фотаздымках», дзе прадстаўлены ўнікальныя кадры кітайскага жыцця за апошнія 50 год. А наперадзе нас чакаюць выступленні пекинскай оперы, яны адбудуцца ў Мінску з 20 па 29 кастрычніка.

Нэлі ПРЫВАЛОВА.

НА ЗДЫМКАХ: спадарыня У СЯОЦЮ ўручае прыз курсанту Ваеннай акадэміі Макару ШВЕДУ; экспанаты выставы «Слаўны шлях, адметная культура».



Фота Сяргея ШЫРАЕВА.

БЕЛАРУСЫ Ў СВЕЦЕ

● Ларыса ЯЗЫКОВІЧ, кандыдат гістарычных навук.

Надзея некаторых беларускіх папійных і рэлігійных дзеячаў на тое, што фашысцкая Германія паспрыяе развіццю самастойнага нацыянальна-дзяржаўнага і рэлігійнага жыцця Беларусі, не спраўдзілася. Значная колькасць іх пасля другой сусветнай вайны апынулася на эміграцыі. Працяглы час савецкія ўлады абвінавачвалі іх у калабаранцызму. Але трэба памятаць і такую трагічную старонку жыцця Беларусі, як рэпрэсіі 30-х гадоў, у ходзе якіх былі вынішчаны амаль усе каталіцкія святары на Беларусі, а таксама значная колькасць праваслаўных. Можна з упэўненасцю сцвярджаць, што менавіта рэпрэсіі падтурхнулі некаторых беларускіх нацыянальных, культурных, рэлігійных дзеячаў таго часу да супрацоўніцтва з немцамі, можа нават для пэўнага выкарыстання іх у сваіх мэтах, а ў далейшым пасля заканчэння вайны да эміграцыі.

У заходнееўрапейскіх краінах, дзе апынулася значная колькасць беларусаў пасля другой сусветнай вайны, большасць насельніцтва — гэта католікі. Таму і беларусы рыма-каталіцкага веравызнання мелі там больш шырокае, чым праваслаўныя, поле дзейнасці, атрымлівалі і адчувалі маральную і матэрыяльную падтрымку з боку Ватыкана. Дзякуючы падтрымцы

РЭЛІГІЯ-ЦАРКОЎНАЕ ЖЫЦЦЁ БЕЛАРУСКАГА ЗАМЕЖЖА

Рыма, для вернікаў-беларусаў у эміграцыі з цягам часу былі створаны спрыяльныя ўмовы. Былі выдадзены малітоўнікі для ўсходняга і лацінскага абрадаў, з'явіўся беларускі каталіцкі друк на эміграцыі. Сярод беларускіх каталіцкіх часопісаў, якія выдаваліся на эміграцыі, былі такія, як «Божым шляхам», «Зніч», «Слова божае», «Беларус на чужыне», «Адраджэнне», «Хрысціянскія навіны»...

Радые Ватыкана першым у свеце з 1950 года пачало рыхтаваць беларускія перадачы. Кіраўніком беларускай секцыі ватыканскага радыё ў 50-я гады быў ксёндз П. Татарыновіч, беларус па паходжанню. Гэтыя радыёперадачы працягваюцца і ў наш час. Змест іх пераважна рэлігійны, але ёсць матэрыялы па гісторыі Беларусі, яе культуры, сучасным жыцці. Зараз беларускай секцыяй радыё Ватыкана кіруе айцец Р. Тамушанскі, таксама прадстаўнік беларускай эміграцыі.

У каталіцкіх універсітэтах Еўропы нароўні са студэнтамі іншых краін атрымлівалі дапамогу ў набыванні адукацыі і беларусы. Найбольш вядомым у гэтых адносінах з'яўляецца каталіцкі універсітэт у бельгійскім горадзе Лювене, які прызначыў 40 ступен-

дзін для студэнтаў-беларусаў. У тых краінах, дзе знайшліся беларускія каталіцкія святары, а таксама вернікі-беларусы, з дазволу Ватыкана і дзяржаўных уладаў гэтых краін былі ўтвораны беларускія каталіцкія місіі. Іх кіраўнікамі прызначаліся беларусы. Так, у Англіі рэктарам Беларускай рэлігійнай каталіцкай місіі ў першыя пасляваенныя гады быў айцец Чэслаў Сіповіч, у Францыі — айцец Леў Гарошка, у Германіі — айцец Міхась Маскалік, у Бельгіі — айцец Францішак Чарняўскі. У наш час дзейнічаюць беларускія каталіцкія місіі ў Англіі (Лондан), Францыі (Парыж), якімі кіруе айцец А. Надсон. Папа Рымскі прызначыў для беларусаў-католікаў заходняга і ўсходняга абрадаў у Заходняй Еўропе асобнага Апостальскага візітатара. У 1960—1981 гадах ім быў біскуп Чэслаў Сіповіч, у 1983—1986 — біскуп Уладзімір Тарасевіч. У наш час Апостальскім візітатарам для беларусаў-католікаў абодвух абрадаў з'яўляецца айцец Аляксандр Надсон.

Сярод каталіцкіх святароў на эміграцыі вельмі цікавыя постаці. Гэта была інтэлектуальная эліта беларускай эміграцыі: Я. Германовіч, П. Татарыновіч, Л. Гарошка, Ф. Чарняўскі, Ч. Сіповіч, М. Маскалік, А. Надсон. Яны не

толькі рэлігійныя дзеячы, але і літаратары, публіцысты, вучоныя-тэолагі. Жыццё і дзейнасць кожнага з іх выклікае цікавасць. Напрыклад, Ч. Сіповіч стаў першым каталіцкім біскупам — беларусам па паходжанню.

Найбольш вядомая сёння дзейнасць Беларускай каталіцкай місіі ў Вялікабрытаніі, якая вядзе вялікую душпастырскую, харытатывную, культурна-грамадскую працу сярод беларускіх эмігрантаў у Англіі. З дапамогай Згуртавання беларусаў Вялікабрытаніі, ахвяраванняў простых вернікаў, а таксама 15 тысяч кніг пераважна на беларускай мове альбо якія маюць дачыненне да Беларусі. Бібліятэка — адна з найбагацейшых у заходнім свеце на матэрыялы па беларусказнаўству. Бібліятэка мае шмат рэдкіх кніг, газет, беларускіх часопісаў, якія перад другой сусветнай вайной друкаваліся ў Вільні і іншых гарадах.

СЯБРОЎСКІЯ СУВЯЗІ

СУСТРЭЧЫ НА БЕРАЗЕ ДАЎГАВЫ

Калекцыя беларускага адзення, якую дэманстравалі ў Рызе майстры лепельскага Дома рамёстваў, складала 17 мадэляў. Потым лепельскія строі падарылі беларускай дыяспары. Аўтараў адзення некалькі: Алена Лазар — мадэльер, Наталля Петухова — ткачыца, Алена Карніловіч і Таццяна Ільенка — вышывальшчыцы, Людміла Казачонак займалася вырабам галаўных убораў, Алена Мацеша сплала паясы для касцюмаў.

Вось пра што яны расказалі:

— Дэманстрацыя нашай калекцыі праходзіла ў цэнтры нацыянальнага адзення «Сэна Клтэс». Гэта прыватны швейны салон, гаспадыня якога з'яўляецца Марута Грасманэ. Рыжане заказваюць там адзенне, каб быць у ім на нацыянальных святах. Добрая традыцыя, проста цудоўная! Мы ж думалі: «Ого, багатая жанчына, ёй усё даецца лёгка, не так, як нам». А на справе аказалася, што Марута таксама працуе на голым энтузіазме. Хоць да яе паслуг кам'ютэрныя распрацоўкі мадэляў, выставачная зала, стратывае больш, чым прыбытку. Але Марута не схіляе галавы перад цяжкасцямі. Мы знайшлі ў ёй не толькі аднадушца, а шчыра захопленнага сваёй справай чалавека. Дні беларускай культуры ў Рызе падарылі нам натхненне, яшчэ больш сяброў, новыя знаёмствы. Напрыклад, разам з намі ў Рыгу ездзілі майстры па саломалляцтву з Мінска Аляксандр і Галіна Грэсі. З пакалення ў пакаленне перадавалася ў іх сям'і каштоўнае рамяство, і цікава было пераняць іх вопыт. А колькі адбылося сустрэч з пісьменнікамі, мастакамі, дзеячамі латвійскай і беларускай культуры! З боку новых сяброў мы сустрэлі жывы інтарэс да нашых спраў. Яны перапісалі касеты з відэазапісамі фальклорных песень ансамбля «Рэчанька» раённага Дома культуры.

Захапляльны расказ пра купальскія святы! У нас — Іван Купала, у латышоў — святы Ян. І кожны паказваў, як у іх мясцовасці святкуюць гэта. Усе разам кідалі вянкі ў Даўгаву, хлопцы скакалі за імі проста ў адзенні. Многа, канечне, было яркага, цікавага. А самае запамінальнае — гэта тое, што наша Ула ўпадае ў Заходнюю Дзвіну, яна ж потым ператвараецца ў Даўгаву. Значыць, існуе паміж намі непарыўная сувязь, устаноўленая самой прыродай.

Інфармацыя пра Дні культуры Беларусі ў Латвіі сёння заняла першыя палосы цэнтральных газет дзвюх краін. Прэстыж нашай дзяржавы, як заўважыла прэс-служба МЗС, у ходзе гэтага свята быў падтрыманы. Ёсць у гэтым заслуга нашых землякоў — работнікаў лепельскага Дома рамёстваў. Яны ў складаных умовах з дня ў дзень робяць сваю справу. І справа гэта служыць яднанню, шырокім сяброўскім сувязям. Важна, каб не перапынілася яна, каб і надалей давала плён, радавала ўсіх новымі поспехамі і дасягненнямі.

Л. БАРАДЗЕЙКА.

Лепельскі раён.



Беларускія майстры ў Рызе.



З НИЗКІ АПАВЯДАННЯЎ «НЕПАМЯРКОЎНЫЯ...»

«Гэтая ноч апошняя, іншых не будзе. І туды больш ніколі не пайду, — пераконваў сябе ён, стоячы на каленях перад абразом. — Хто я? Ніхто! Усё вырашаюць яны. Яны і ёсць звыры. Я толькі паслугач...»

Якой доўгай была гэтая апошняя ноч... Яны выводзілі іх і выводзілі... Здавалася, гэтак ніколі не будзе канца. І я страляў... Што я мог зрабіць? Калі не я — ёсць іншыя. Але тады б і мяне... Гэтаксама, у патыліцу... А я хачу жыць. У мяне дзеці. Іхнія дзеці. Расстреляных... Шасцёра!.. Яшчэ тады, калі гэта было першы раз, я вырашыў шукаць іхніх дзяцей і, па магчымасці, усынаўляць. Слава, Алена, Свята-на, Зіна... Яны не ведаюць, што я забойца, што я кат... Яны любяць мяне, спадзяюцца на мяне: «Тата заўсёды што-небудзь смачненькае прынясе». Калі б яны ведалі, што тое смачненькае ўсе гэтыя гады прыносілі іх бацькам... «Не хвалюцца, перададзім, — супакойвалі тых, хто прыносіў, а самі сабе да-давалі: — Мёртвым ежа не патрэбна...»

Гэтая ноч мяне канчаткова да-нала. Такага яшчэ не было. Дзе-вяць паэтаў, і ўсіх забіць павінен я... З імі, вядома, хлопцы «папрацавалі». Паэты не маглі са-мі рухацца, і іх давялося цягнуць. Але найгорш за ўсё было тое, што яны маўчалі... Не патрабавалі справядлівасці, не звярталіся да Бо-га, нічога не даказвалі... Яны маў-чалі і глядзелі... Глядзелі скрозь мяне, як спляня... Здавалася, што яны пакінулі ўжо гэты свет. Я ве-даў: яны падпісалі, што з'яўляюцца «ворагамі народа». Яны — любім-цы гэтага народа, які сваім маўчан-нем здрадзіў ім... У гісторыі «амерыканкі» яшчэ не было тых, хто не падпісаў сабе прысуд. На першы, дзесяты ці соты дзень, у свядомасці ці не, але тое, аб чым тут «прасілі», падследны рана ці позна падпісаў. Тыя, хто не мог цяпер ісці, проста доўга трымалі-

ся... Цяпер у іх не было ні рана, ні позна, цяпер наперадзе была толь-кі смерць, і я падумаў, што ўсё бу-дзе, як заўсёды. Але яны паміралі моўчкі... І гэта было самае жудас-нае. Калі б яны прасіліся — было б лягчэй, было б, як звычайна... Яны маўчалі, і я пачаў зважаць. Зна-чыць, мог прамагнуцца... Промях — страляў зноў, а гэта яшчэ адзін

жаданнем выжыць... Раб тут і той, хто забівае, бо ён забівае з-за страху быць забітым. Краіна забойцаў-рабоў, людзей-ахвяр і маўклівага народа... Хто закруціў гэтае вар'яцкае кола ў Богам забы-тай краіне? Аднаму такое не па сі-лах...»

Спіной кат адчуў холад. «Гэта погляд, — падказаў розум, — на

дрыжаць, і яго не спішуць. Ён ужо не памятаў пра свае начныя маліт-вы, зрэшты, як і заўсёды, калі прачынаўся...

Па кватэры бегалі дзеці, і кат, як клапатлівы бацька, паглядзеў, што засталася з ежы... «Смачненькае» ўжо скончылася... Але нічога, ён прынясе. Вечарам ён зможа вырвацца, вечарам працуюць ін-

Леанід МАРАКОЎ

БОГУ ЛЕПШ НЕ ПРЫСЯГАЦЬ

патрон. І калі не пацэліш яшчэ раз, то гэта ўжо разбазарванне, шкод-ніцтва. Тады мяне таксама могуць спісаць... А спісваюць тут усіх ад-нолькава... Мяне — то няхай. Я за сваё жыццё ўзяў ужо сотні іншых. Восць дзеці... Ім без мяне не вы-жыць...»

На трэцім прыгавораным у ката затрэслася рука: пазт пасля выстралу ўпаў, але было бачна, што ён яшчэ дыхае... На сёмым смертніку не вытрымаў пісталет — асечка... Перад дзевятым забойца ўжо масіраваў анямелы «ўказаль-ны», але палец яго адрэзала... І ён страляў левай... «Дзякуй Богу, патрапіў!.. Які жах! Што я сказаў: «Дзякуй Богу, што не прамазаў, гэта значыць дзякуй Богу, што за-біў... Божа, ратуй...» — працягваў кат сваю малітву...»

Была глыбокая ноч, і ён не заў-важыў, як ягоны шэпт паступова перайшоў у размову з самім са-бой, а потым і ў крык: «Я павінен жыць, а каб жыць, павінен забі-ваць. У гэтай краіне ёсць толькі два варыянты: альбо ты той, хто забі-вае, альбо забіваецца цябе... І калі ты не забіваеш фізічна, ты забіваеш сваім рабскім маўчаннем, рабскім

мяне глядзяць». І ён павярнуўся. Заспанымі вачыма за ім назірала самая маленькая з шасцёрных дзя-цей. Яна намачыла пасцель і на мокрым спаць не хацела. Іншага месца не было, і дзяўчынка моўчкі пайшла ў пакой таты... Таты ж ноч-чу ніколі не бывае... Раней ён не разумеў, чаму «яго» дзеці ніколі не плакалі. Ён не меў уласных дзяцей, але добра памятаў, як плакаў сам. Гадоў да дзясці з прычыны і про-ста так ён не даваў маці спакою. Гэ-тыя ж дзеці, нават моцна ўдарыў-шыся, ніколі не плакалі, як быццам не адчувалі болю. Нібы нежывыя. «Божа, пра што я? Ужо дзеці мерцвякамі здаюцца. Усё! Спі-шуць! Спішуць і заб'юць. І правіль-на зробяць... Занадта многа я ве-даю, яшчэ больш зрабіў... Хаця Бог мяне пакуль не пакараў... Мо-жа і не дарэмна я маліўся ўвесь гэ-ты час... Не дарэмна...»

Дзяўчынка легла ў пасцель «бацькі», і, слухаючы звыклы шэпт, заснула.

Як заўсёды, кат прагнуўся каля дванаццаці, праспаўшы сваю норму — шэсць гадзін. Ён быў за-даволены: выпаўся, значыць зноў зможа працаваць. Рукі не будуць

шыя. Ягоны час — ноч... І ён пай-шоў... Па «смачненькае»...

А старэйшым, трынаццацігадо-вай Алене і на год маладзейшаму Славу, у тую ноч спаць не хацела-ся, і яны толькі драмалі. Крык «Я павінен забіваць!» канчаткова іх разбудзіў. Анямеўшы ад жаху, яны слухалі бацькаву «споведзь» да канца...

Як і звычайна, кат вярнуўся глы-бокай ноччу. Не распранаючыся, дастаў схаваную ікону, прыставіў да сцяны і, паглядзіўшы яе, уклён-чыў...

Гэтага моманту ўсю ноч толькі і чакалі Алена са Славам. Падрых-таваўшыся да сустрэчы з «татам» і чакаючы яго, яны баяліся толькі аднаго — заснуць. Але хваляваліся яны дарэмна, спаць зусім не хаце-лася: занадта моцным было ўражанне ад пачутага. Укленчаны кат да гэтага часу стаяў у іх перад вачыма... І яны чакалі. Галоўнае, даведацца, хто іхнія бацькі... І яшчэ трэба спыніць зверга. Яны спыняць толькі аднаго, але спы-няць самі, і гэта будзе іх першая перамога... Але спачатку трэба даведацца прозвішчы...

«Божа! Гэта апошні...» — чарго-вы раз пачаў кат свой маналог...

Увесь дзень на пустэчы Алена адпрацоўвала ўдар вялікай і тоў-стай палкай. І нават вечарам, калі «бацька» прынёс «смачненькае» і зноў пайшоў на працу, да знямогі працягвала біць дубінай па зямлі... Зрабіўшы некалькі соцень удараў, яна пачала хвалявацца: ці не заб'е яго адразу, трэба ж даведацца прозвішчы...

Удар па патыліцы прамоклай дубінай атрымаўся амаль бяспло-дным. Маладшыя працягвалі спаць. Не прагнулася і самая малень-кая...

Кат моўчкі ўпаў, і Слава накінуў-ся на яго. Вярхоўка за доўгія гадзіны чакання намочыла ў ягоных руках, але неўзабаве яму ўдалося звязаць ненавіснага чалавека... «Чалавека? — перапытаў сябе Слава. — Не, не чалавек ён...»

Апрытомнеў кат у цемнаце... Дзеці не змаглі абудзіць яго і вырашылі, што ён мёртвы, выцяг-нулі цела ў двор і праз сад, што быў за домам, дацягнулі да пустэ-чы, дзе і засыпалі мокрай ад ранішняй расы зямлёй. Вярталіся яны, калі ўжо развіднела, але ніко-га не сустрэлі... У дамах, што ста-ля паміж іх домам і пустэчай, рабо-лі толькі «татавы калегі па рабо-це»...

Слой зямлі быў невялікім, але тонкая ачуа, што закрывала вочы і рот, не давала магчымасці крычаць і бачыць, толькі дазваляла ды-хаць...

Кат ужо апрытомнеў і паспрабаваў вырвацца з «пекла», але звязаныя рукі і ногі не давалі шансу на вызваленне. Цяпер і для яго наперадзе была толькі смерць. Але моўчкі, як тыя паэты, ён сустракаў яе не жадаў. Кат выў, мычаў, стагнаў... Хутка ён заціх...

У жаху, нямеючы, кат адчуў подых зямлі... Да яго набліжаліся госці... І неўзабаве ён іх пазнаў...

ВЫСТАВЫ



ДЗЕВЯЦІГАДОВЫ ІКАНАПІСЕЦ

У Брэсцкім музеі «Выратаваныя мастацкія каштоўнасці» прайшла выстава дзевяцігадовага іканапісца Георгія Панайотава. З 153 напісаных юным мастаком ікон у Брэсце экспанавалася 82. Яны створаны па ўсіх царкоўных канонах. Раскрыў юны талент балгарскі мастак Рашка Бонеў з Вяліка-Тырнава, дзе цяпер жыве хлопчык. Благаславілі Георгія на творчасць айцец Генадзій, свяшчэннік Свята-Мікалаеўскай царквы ў Брэсце, дзе захоўваецца першая ікона хлопчыка, і айцец Славі з храма Святога Мікалая ў балгарскім горадзе Вяліка-Тырнава. Нягледзячы на свае балгарскія карані, Георгій — ураджэнец Брэста. Яго мама Іна Бясан — брастчанка, а бацька — балгарын Хрыста Панайотаў.

НА ЗДЫМКАХ: юны іканапісец Георгій ПАНАЙОТАЎ і яго работы.

БелТА.



ВЫБРАННІКІ ВЕЧНАСЦІ

АРФЕЙ ВЯРТАЕ ЭЎРЫДЫКУ...

(Заканчэнне.
Пачатак на 5-й стар.)

С. Законнікаў заўсёды лічыў П. Панчанку сваім настаўнікам, заха-пляўся ім як асобаю і паэтам, вучыўся ў яго няўрымслівасці і мужнасці, сумленнасці і рашучасці, «жаданаму нерушу пачуццёў шчырых, добрых слоў». Яшчэ ў першым зборніку «Бяседа» пазт плённа працягвае трады-цыі панчанкаўскай лірыкі пачуцця «высокага напружання»:

Вусны — суніцы.
Вочы — крыніцы.
Сустрэнеш, убачыш —
Не надзівіцца.
Сцежка вузенька —
Як размінуцца.
Позірк,
як поўдзень,
Дотык нясмелы.
Толькі б з дарогі
не аступіцца.

Як некалі сумленне французскай нацыі Б. Паскаль любіў дапамагаць людзям, ахвяруючы ўласным дабрабытам (нават спецыяльна арганізаваў для бедных амнібусны рух, які паклаў пачатак сучаснаму грамадскаму транспарту), так і са-мому С. Законнікаву давялося рата-ваць нямецкую дзяўчынку на славя-на-лужычанскім возеры Балатон: «Раптам пачулася нейкае плёхкан-не, цялёмканы і здушаны крыпцы дзіцячы крык. Сеў, аглядзеўся. І праўда, метраў за шэсцьдзесят ад плошкі ў хвалях па паказвалася, то прападала русаявая галоўка, мільглі стомленыя ручкі. Бачна было, што малое выбілася з сіл і тоне. Малое ўжо хлэбнула вады, зусім знемаг-лося. Калі я абняў худзенькае цел-ца, перавярнуўся на бок і, прыў-зняўшы галоўку дзіцяці над вадою, скіраваў назад, да плошкі, то яно паводзіла сябе надзвычай спакойна, не чаплялася мёртваю хваткаю, як гэта робяць звычайна тапельцы. Я выра-с на ўшацкіх азёрах і рэках, ба-чыў шмат здарэнняў на вадзе, сам тануў, даводзілася ратаваць лю-дзея, аднойчы выцягваў дзіцяці з ледзяной купелі ў снежны меся-цы...» («Вячэра пад райскім дрэвам»). Дарэчы, гэтая апасродка-ваная тэма ўратавання Эўрыдыкі як прыгажосці, чысціні жыцця вельмі канальна і шчыра прагучала ўжо ў

першым зборніку паэта ў вершы «Алёнка»:

Пазайдросце сёння мне, паэты,
Кіньце рыфмы, праганіце сум.
Я нясу кавалачак Сусвету,
Будучыню нашую нясу.

А яна смяецца без прычыны,
Як вада ў вясновым раўчуку...
Я нясу маленькую дзяўчынку,
Я нясу суседчыню дачку.

Асцярожна крочу, каб не ўпасці,
І пльыве сцяжынка ля ракі...
Не маё, але такое шчасце
Туліцца шчасліва да шчакі...

Увогуле лірычнага героя С. Закон-нікава вызначае нейкае асабліва шчымылае стаўленне да дзяцей, глыбіннае бачанне праблем дзіцячай душы:

У бабулі не хапіла ласкі —
Збегла да суседачкі свай...
А Наташка так хацела казкі
Толькі ёй на вушка, толькі ёй.
Каб у казцы бег да ўнічкі лесам
Смешны і бяспаспашны калабок,
Каб былі ў ёй прынцы і прынцэсы,
Шэры воўк і цуда-церамак.

А Наташы так патрэбна казка,
Як цяпло для сцішанай зямлі.

На кантрастным супастаўленні гі-пербалы і літоты (як некалі верш Ф. Багушэвіча «Дурны мужык, як варона») пабудаваны твор Сяргея Законнікава «Сляды», каб паказаць непарыўную нітку павязі пакален-няў, «нібы воку сляза, ачышчальная памяць», папярэднікаў з нашчадка-мі:

След шырокай і цвёрдай хады,
Паабалал — слядочкі,
Гэта я, слядочкі...
ідз прыз гадзі,
Па рамонку ў руках — мае дочкі.

Бачу — там, дзе знікаюць гады,
Што без жалю спяшаюцца ўпрыхці,
Прападаюць мае сляды...
Застаюцца Алёны слядочкі.
Зарастаюць мае сляды...
Застаюцца Святаланы слядочкі.

Лірычны герой С. Законнікава сва-ёй шчымылавай любоўю да роднай зямлі, яе людзей, сваёй мінуўшчыны вельмі роднасны антычнаму Арфею:

Адвечнай роднасці вязьмо
Сціскае сэрца аж да болю.
Зямля прыслала мне пісьмо —
За шыбай жоўты ліст свавольцы.
І гавару я сам з сабою:
«Сціскай мяне,
сціскай мацней,
Вязьмо надзеі і любові...»

Паэт падзяляе спрадвечна бе-ларускае (часоў Ефрасіні Полац-кай, Кірылы Тураўскага, Францішка Скарыны, Івана Ужэвіча, Мяцця Смарыцкага, Сімяона Полацкага, Іанікія Галытоўскага, Дзімітрыя Рас-тоўскага, Афанасія Філіповіча) стаў-ленне да слова як да найвялікшага маральнага імператыва, да «святога святых» (перад працай над чым патрабавалася сапраўднае ачышчэн-не глыбін патаемных сэрца і думкі):

Без стомы ўсё жыццё шукаць
збавення
У тых радках, што сэрцам
падсцярог...
Ты толькі не прыводзь мяне,
натхненне,
Ніколі да няпраўды на парог.

Законнікаўскі лірычны герой бы-цам бы жыве духоўнымі аксіёмамі чалавека вялікага розуму і вялікага сэрца, апантаным імкненнем да ўдасканалення як у сферы творчасці, так і ў асабістым жыцці:

Прыходзіць незвычайная хвіліна,
Калі вастрае слых, пільнее зрок,
І нібы гронку росную рабіна,
Раптоўна сэрца выспеліць радок.

Лірычны герой Сяргея Законнікава не толькі прызначанне свайго жыцця бачыць у служэнні Айчыне:

Пішаш і слову даверліва верыш,
Пакуль не прыйшло да цябе
адкрыццё,
Што самым апошнім праўдзівым
вершам
Усё застаецца тваё жыццё, —
але і заклікае да гэтага нас, чыта-чоў, заклікае шанавань Радзіму, яе кніжнасць, людзей «бліжніх і дальніх», заклікае да паўнаводнай «рэчкі любові» — і менавіта ў гэтым ён бачыць шлях да годнага існавання нашай краіны ў сусветнай суполь-насці.

АНШЛАГ



ЦЫРК І СМЕХ

ЛЕПШЫЯ ЛЕКІ АД СУМУ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Мы спадзяемся, што і ў гэтым сезоне ўсё застанеца гэтак жа. Тым больш, што праграма сёлета вельмі цікавая і якасная.

У нашым цырку чыста і ўтульна, як нідзе. Тут няма кірмашу. Ведаецца, у некаторых цырках гандлююць усім — пачынаючы ад паветраных шароў (што нармальна), заканчваючы ювелірнымі вырабамі. І яшчэ ёсць непрыемная тэндэнцыя. Артыст бывае адпрацаваць высокакласны нумар і ў грыве бяжыць падчас антракту ў фае, каб прадаць нейкія сувеніры. У нас артысты не выходзяць гандляваць.

Я разумею, што жыццё дарагое, але супраць таго, каб у Мінск прыезджалі танныя цыркавыя праграмы. Вядомыя артысты, якія спазналі пос-

пех і ведаюць, што такое добрыя ганарары, не пойдуць прадаваць усялякую драбязу.

— У такім разе, наколькі даступная забава — цырк?

— У нас ёсць білеты па 200 000 тысяч (каля 30 цэнтаў). Месцы на першых радах каштуюць 2 000 000 рублёў. Таму на ваша пытанне магу адказаць так: цырк даступны, але ўсе білеты быць таннымі не могуць. Праграма павінна акупляцца.

— Мінскі цырк з'яўляецца дзяржаўным. Як ён датуецца?

— Дзяржава нам дапамагае часткова. Міністэрства культуры выдзяляе сродкі на рамонт, на стварэнне новых беларускіх праграм. Але запрашаць у Мінск артыстаў мы павінны за свае грошы. Тое, што ў Мінску паказваецца праграма высокага ўзроўню, а не

не вырасце нікчэмным чалавекам.

— Што дае цырк людзям, якія ў ім працуюць?

— Цыркавыя артысты — людзі асаблівыя. Яны прывыклі да рызык, небяспекі. Цырк дае магчымасць рэалізаваць сябе.

— Што вы можаце сказаць наконт жорсткасці ў абыходжанні з жывёлай у цырку?

— Цяпер у нас выступаюць сіучы — марскія львы. Хто не ведае, ніколі не здагадаецца, якія яны цудоўныя эквілібрысты. Гэтыя жывёлы вельмі пластычныя, маюць шмат іншых здольнасцяў. Іх падкормліваюць рыбай і такім чынам прымуюць рабці цуды. Дзякуючы дрэсіроўшчыку, людзі даведліся, што сіучы — разумная, таленавітая істота. Але часам у дрэсурцы выкарыстоўваецца жорсткасць. Магу сказаць, што я яе не прымаю.



— Таццяна Мікалаеўна, што асабіста вам найбольш падабаецца ў цыркавым мастацтве?

— Паветраны палёт, гімнастыка — гэта тое, чым я не магу не захапляцца. Што такое трук? Маленькі цуд. Зрабіць яго, выканаць славутае трайнае салта-мартале можа толькі незвычайны чалавек. Глядач жа вучыцца здзіўляцца і радавацца талентам іншых, вучыцца непасрэднасці. Таму мяне здзіўляюць людзі, якія не любяць цырк, ставяцца да яго паблажліва, быццам і не мастацтва гэта ў поўным сэнсе слова. Я ўпэўнена, на самай справе цырк — спалучэнне некалькіх мастацтваў. Гэта сапраўднае відовішча, дзе ёсць музыка, святло, харэаграфія. Наш артыст — і трукач, і драматычны акцёр.

Дарэчы, мы сумесна з маскоўскім цыркам плануем прапанаваць Міністэрству культуры ўтварыць прэмію ў галіне гэтага віду мастацтва. Яно вартае таго.

— Што змянілася ў мінскім цырку за апошнія гады?

— Пэўны час наш цырк быў толькі месцам пракату праграм. Беларускія артысты выступаюць па кантрактах у замежных цырках. Пакуль я не магу запрасіць іх у Мінск на пастаянную працу, бо не ў стане прапанаваць ім дастойны заробак. Але ў наступным годзе спадзяюся на выпуск праграмы беларускага калектыву. Артысты нашы цікавыя, вынаходлівыя, таленавітыя, у іх ёсць будучыня. А значыць, яна ёсць і ў Беларускага цырка. Пакуль жа мая мэта — паказаць у Мінску лепшыя праграмы, якія існуюць у свеце.

Алена СПАСЮК.

НА ЗДЫМКАХ: у мінскім цырку.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ДЗІЦЯЧАЯ ЧЫТАНКА

Максім БАГДАНОВІЧ

ЗМЯІНЫ ЦАР

Зіхацяць маёй кароны
Залатыя рожкі,
Цёмным бляскам адлівае
Уся луска мая.

Нам не трэба ні ад чога
Ноччу абароны:
Убачыць знахар — пуць усцэле
Белым палатном;
Залаты ражок яму
Я ўрано з кароны,
І па белай палатніне
Дальш мы папаўзем.

У цёмным небе — хараводы
Сіняватых зорак,
У цёмным небе свеціць месяц
Залатым сярпом...
Мы выходзім з цесных, душных
Падземельных норак,
На зімовы цёплы вырай
Цягнемся-паўзем.

У полі, ў лесе — нам усоды
Праляглі дарожкі!
Истужкай рушымся між пушчы,
На сам перад — я.

КАНЕЦ ВЕРАСНЯ... Час, калі прырода пачынае рыхтавацца да працяглага зімовага сну, час першых замаразкаў. "На Узвіжанне халат з плеч, а кажух на плечы", — кажуць у народзе. Свята Узвіжанне адзначаецца 27 верасня, у гэты дзень царква ўшаноўвае крыж, на якім быў распяты Ісус Хрыстос. І хоць у верасні ідзе так званая "ціхае паляванне" — збор грыбоў, 27-га мала хто адважыцца пайсці ў лес. "Ва Узвіжанні пару гадзюкі і вужы хаваюцца ў нару", і таму, як кажуць, у гэты дзень тысячы змей выпузаюць са сваіх сховішчаў, каб апошні раз пагрэцца на сонцы. Потым яны сваваюцца аж да першага грому, які разбудзіць зямлю і дасць ім знак аб вяртанні назад. Вось чаму ў гэты дзень сяляне старанна зачынялі дзверы і вароты, баючыся, каб гадзюкі не запаўзілі ў гумно, дрывотню ці хлёў. Як сведчыць легенда, змеі, нацешыўшыся апошнімі сонечнымі промнямі, збіраюцца ў адно месца, каб паўзці на зіму ў вырай. Паўзучы яны пад камандаю свайго цара. Цар гадзюкі і вужы вызначаецца сярод іншых вялікімі памерамі і наяўнасцю залатой кароны (або залатых рожкаў), што вянчае яго галаву. І той, хто не пабаіцца пайсці ў гэты дзень у лес, можа сустрэць цара вужоў і нават прыдбаць яго чароўную карону.

Для гэтага трэба разаслаць на зямлі белы лянныя ручнікі і стаць перад царом на калені. Вуж скіне з галавы карону на ручнік і, не запайшы чалавека, папаўзе далей, а за ім і ўсе вужакі. Чалавек жа з дапамогай



незвычайнага падарунка набываў жыццёвую мудрасць, мог лёгка выйсці з самых складаных сітуацый, надзяляўся здольнасцямі ўгадаць чужыя думкі. Акрамя таго, ён становіўся заговораным і па тым часе не мог быць укушаным гадзюкай.

Увогуле ж нашы продкі вельмі шанавалі вужоў, і калі вуж з'яўляўся ў хаце, гаспадыня заўсёды карміла яго свежым малаком і ні ў якім разе не выкідала з хаты галодным. А вясковыя жыхары нават да гэтага часу лічаць шчаслівым прадказаннем, калі ў хаце пасяліўся вуж — гэта абавязкова павінна прынесці дому багацце.

Падрыхтавала Нэлі ПРЫВАЛАВА.

Леанід МАРАКОЎ

СОНЯ

Не ўлажыць Дзіянку спаць, —
Лялькі, відэо і цацкі
Не даюць ёй засынаць, —
А нястомна, з смехам, хвацка
З ёй працягваюць гуляць...

З раніцы ж ля яе ложка
Уся сям'я ў рад стаіць:
Мама, тата, братка, кошка
Соню хочучь разбудзіць...

Не прайшло і дзве гадзіны,
Як Дзіянка ў сад прыйшла.
Глянь! У Санькі імяніны!
Елі дыню, апельсіны...
Торт быў смачны...
Ужо няма?
Вінаватая сама!..

Вынік з нашага расказу
Дзецям трэба ведаць зразу:
Не кладзіся ў ложка спаць,
Калі час ужо ўставаць.

СКОРАГАВОРКІ

— Адна сарока, адна марока,
сорок сорок, сорок марок.
— Дзятлы дзюбамі дзяўбілі
дзеравіну.

ГАВОРАЦЬ ДЗЕЦІ

Ігар:
— Бабуля, ты такая тоненькая!
Як думка...

Ігар спывае песеньку:
— Он ел одну лишь травку...
І раптам здзіўлена:
— А што ён піў? Падумаўшы, сам
жа адказвае:

— Мусіць, газіроўку.

Убачыў хмару, што плыве хутка
па небе:

— Ой, неба да некага ўцякае!

Запісаў у вёсцы Задор'е
Лагойскага раёна
педагог Канстанцін КАРНЯЛЮК.



самадзейнасць, — наша заслуга.

— Каб прыйсці ў цырк, патрэбны пэўны настрой...

— Так. Вакол нас — даволі шмат адмоўных эмоцый і абстаноўка ўвогуле нервовая. Мы хочам стварыць людзям святла, даць магчымасць адпачыць. Цырк — шанс на 2 гадзіны забыцца пра свае праблемы, акнуцца ў атмасферу азарту, святла і радасці.

— Кажуць, што цырк — гэта своеасаблівая псіхатэрапія. Вы згодныя з такой думкай?

— Я наогул лічу, што пачынаць выхаванне дзіцяці трэба з наведвання цырка, тады яно

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з сучаснымі членамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

РЭДАКЦЫЯ:

Адказны сакратар
Галіна УЛІЦЕНАК.
Рэдактар аддзела —
член рэдкалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнікі
Юрась ЛЯШКЕВІЧ,
Леанід МАРАКОЎ.

Спецыяльныя карэспандэнты
Нэлі ПРЫВАЛАВА,
Віктар СТАВЕР.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.
Падлісны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 1 625 экз.
Зак. 1975.
Падпісана да друку 18.10.1999 г. у 12.00.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарны, 77).

НАШ АДРАС: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарны, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: (+375-17) 213-31-97, 213-32-80, 213-30-15, 284-76-56, 213-37-82.